

MISJONSFILMEN I SØKELYSET

AV JAN DALLAND

Finn Jor: Film og misjon. Egede-Instituttet. Oslo 1949. 35 sider. (Særtrykk-serien NOTM, 1949 nr. 2.)

Bjarne Kvam: Misjonsfilm og folkemening. I hovedkommissjon hos Egede-Instituttet. Oslo 1949. 61 sider.

Misjonen har vært banebrytende på mange felter, slik også når det gjelder å utnytte filmen i Guds rikes arbeid. Der har den ikke bare vært blant de første til å ta filmen i bruk, men også banet veien for en dypere forståelse, og hjulpet mange til et klarere syn på filmens betydning, ikke bare til vondt, men også til godt.

Ennå er det mange problemer i forholdet til filmen i sin alminnelighet, og ikke minst når det gjelder film som kristen film og misjonsfilm. Misjonen har i mange år vært vist på det hvite lerret, men først nå er problemene tatt opp til alvorlig granskning.

Med glede og spenning har mange lagt merke til at Egede-Instituttet tok opp dette problem: film og misjon, ved å utlyse en prisoppgave over emnet: «Hvilke muligheter innebærer filmen som formidler av misjonsinteresse og misjonskunnskap i hjemmearbeidet for misjonen, og hvordan kan disse mulighetene best bli utnyttet?»

Da besvarelsene kom fikk bedømmelseskomiteen en meget vanskelig oppgave, idet en av de fyldigste besvarelsene på grunn av sitt anlegg skilte seg ut fra de andre, og fra den vante form for et populærvitenskapelig arbeid. Dette gjorde at cand. theol. Bjarne Kvams besvarelse mistet førsteplassen og stud. mag. art. Finn Jor vant prisen med sitt klare og konsise arbeid. Kvam har imidlertid fått høve til å gi ut sitt arbeid: «Misjonsfilm og folkemening» i kommissjon hos Egede-Instituttet. Premievinnerens arbeid heter kort og godt: «Film og misjon».

Når vi i en liten artikkel skal ta fram endel synspunkter i forbindelse med disse to arbeidene, bør vi kanskje først ganske kort

stanse ved det som var juryens hovedinnvending mot Kvams arbeid: Anlegget, samtaleformen. Er ikke dette bare en formsak? kan man si. Behøver en avhandling å forringes fordi en nytter en noe uvant fremstillingsform? Her må vi være enig i bedømmelsen, fordi samtalen i dette høve iallfall iverkelig har trukket inn utenforliggende stoff, som ikke hører inn under emnet. Særlig klart trer dette fram i innledningen. En må skalle nokså meget av for å komme inn til selve kjernen. Men når dette er sagt, kan vi ta for oss de problemer emnet gir, og dra nytte av de undersøkelser forfatterne har gjort enten formen er slik eller slik.

For alle kristne, og særlig for dem som steller med misjonsfilm og i det hele vil utnytte filmen i Guds rikes tjeneste, gjelder det å ha et *klart syn* både for filmens gode og dårlige sider.

«Filmen er en verdensmakt,» slik innleder Finn Jor, og så får vi i nøkterne tall beskjed om hvilken fantastisk stor skare det er som hver uke ser film og påvirkes av den. Av U.S.A.'s 144 millioner mennesker, går ca. 60% på kino én gang i uken, dvs. 85 mill. For Norges vedkommende forteller Bjarne Kvam at vi i 1947 hadde 28 550 000 kinobesøkende, hvorav 3 153 000 barn. Spør så om ikke filmen er en makt!

Men hvilken makt? Og kan den brukes i misjonens tjeneste?

Det er like galt å ta dette spørsmål for lett som det er å fordømme alt som film heter. Derfor er det meget viktig i en drøftelse som denne å se klart. Den som ikke ser faren ved filmen og tar lærdom av det, bør ikke ha noe med misjonsfilm å gjøre.

Det har vært en tendens til å blåse av de «gammeldagse» innvendingene og i blåøyet optimisme overvurdere filmens betydning. Ja, stundom er man blitt forledet til å godta og forsvare ting som ikke holder kristelige mål. Her er det uten tvil fremdeles mange brennende spørsmål for unge i dag, og spørsmålet berører i høy grad vårt emne. Mange kan ta anledning av misjonsfilm og forsvare sin dårlige samvittighet når de fristes til å se dårlig film.

Skal vi da gi avkall på all film i misjonens tjeneste og stenge den helt ute? Her må vi svare nei. De unge møter i dag filmen på alle felter og sier — med rette — at ikke all film er dårlig film. Derfor fører ikke den negative vei fram. Lenge nok har vi latt alle

andre utnytte filmen, også Satan. Nå gjelder det at vi tar igjen det forsømte, går den positive vei og utnytter filmen til Guds ære.

Det som vesentlig har vært filmens fare er den at den for det meste har vært brukt bare til tom underholdning og ofte spekulert i menneskets lavere drifter.

Her har våre to forfattere, hver på sin måte, ved statistiske opplysninger og oversikt over forsøk som har vært gjort, vist at filmen ikke bare er et underholdningsmiddel, men også et ypperlig *undervisningsmiddel*. Ja, det fins neppe det felt i undervisningen for barn så vel som for voksne hvor ikke filmen kan brukes. I fremtiden vil den sikkert erobre enda videre felter her: I kultur, vitenskap og direkte kunnskapsmeddelelse.

Nettopp fordi filmen har denne fremragende evne som meddelelsesmiddel, har misjonen tatt den i sin tjeneste. For til misjonens arbeid hører det å meddele kunnskap, etterretning om evangeliets gang utover jorden. Vi har ikke bare rett, men plikt til å gjøre bruk av alle slags tekniske fremskritt så sant det kan tjene Gud. Vi kan ikke på grunn av misbruk nekte å bruke et arbeidsmiddel. Fiendens våpen skal fravristes ham. Men her dukker nye spørsmål opp.

Misjonsfilm har nemlig sitt *særpreg*, forskjellig fra all profan film. Den gjør seg riktignok bruk av de samme tekniske hjelpemidler, men har et annet *åndsinnehold*, noe som på en eller annen måte må komme klart fram. Dette stiller spesielle strenge krav til misjonsfilmen, og gjør oppgaven dobbelt vanskelig og krevende. Vi nevner her et par ting som viser dette.

Folk krever *realisme*. Men tåler vi virkelig en realistisk misjonsfilm? I mange tilfelle ville filmen virke direkte skadelig i vårt miljø, og kunne endog få vår ellers nokså rommelige sensur til å gripe inn — mot misjonsfilm!

Andre igjen har i entusiastisk begeistring forlangt at vi må kunne vise «omvendelser». Her må vi være varsomme. Det finnes hellige enemerker hvor kameraet hverken kan eller skal trenge inn.

Med dette er vi igjen inne i nye, store problemer. Spørsmålet om *spillefilm* og karakterfremstilling ved aktører eller skuespillere dukker opp. Mange vil sikkert steile ved tanken. Saken er at ved reisefilm og reportasjefilm kan man til en viss grad ta livet i flukten uten

synnerlig hjelp av aktører som er innstudert på forhånd, skjønt selv det er vanskelig å unngå helt. Men det gir iallfall ikke inntrykk av spill.

Ganske annerledes vanskelig blir saken når en skal søke å fremstille innersiden, de sjelelige kamper og konflikter, «omvendelsen», for å bruke det uttrykket. Da slipper man ikke unna karakterfremstillingen ved dertil skikkede aktører.

Her kommer også en annen ting til: kravet til *sannferdighet og ekthet*. Faren ved en spillefilm er bl. a. den at en tross alle realistiske virkemidler lett kan betrakte det hele som dikt selv om saken er sannferdig fremstilt. En vil alltid lett fortape seg i skuespillernes talent og drøfte deres fremstilling — ekte eller uekte, kanskje frastøtende og misvisende. Vi kan her bare nevne diskusjonen om fremstillingen av de to misjonærene i den ellers ypperlige svenske misjonsfilmen: «Se jag är med Eder». Den eldre er etter de flestes mening tatt på kornet, mens den yngre er for bråkjekk og uvirkelig. På grunn av slike ting er det mange som foretrekker reportasjefilm som en ganske annerledes objektiv fremstilling. Vi vil ikke her nærmere diskutere spørsmålet spillefilm eller ikke, men bare stille problemet. Ellers kommer vi sikkert aldri utenom en viss form for innspilling. Men hovedtyngden av vårt filmarbeid bør nok foreløpig ligge på linje med *reportasje- og undervisningsfilm*, og så får vi arbeide oss fram til en form som høver for vårt emne. Misjon er realisme, derfor må også vår film bære preg av ekthet og ikke dikt. Vi vil noe bestemt med våre filmer: meddele kunnskap og gi appell til kristen innsats. Ja, der filmen vises og ikke bare «kjøres», skal filmen være et kall og et ledd i forkynnelsen.

Her rører vi kanskje ved det mest brennede problem som bare Kvam virkelig har diskutert: *Misjonsfilmens plass i forhold til forkynnelsen*. På grunn av filmens veldige makt er mange redd for at våre bedehus og forsamlingshus skal bli de rene kinoer hvis vi slipper filmen løs. Hvor blir det så av forkynnelsen?

Denne engstelse skal vi like lite avfeie som de andre betenkeligheter vi møter. Da tar vi saken for lett. Vi må alltid stå på vakt. Men her vil vi bare trekke en liten parallell for å vise at problemet ikke er noe spesielt for filmen. Tenk på basarene! Hvor ofte har en

ikke følelsen av at forkynnelsen der blir skjøvet til side? Da er en filmkveld, åndelig sett, langt mer å foretrekke hvis den ledes rett. Normalt skal aldri filmen dominere slik at forkynnelsen skyves til side. Tvert om er det forkynnelsen som setter filmen og alt på sin rette plass. Filmen skal bare være en tjener for forkynnelsen. Her vil vi sitere Kvam: «Forkynnelsen har kunnet unnvære misjonsfilm, men misjonsfilmen kan aldri gjøre den muntlige forkynnelsen overflødig.»

Derfor er det av stør viktighet at et *filmmøte legges riktig an*. Møtet skal ikke tale i øst og filmen i vest. La ikke filmen bare bli et trekkplaster for å samle folk. Dermed vil vi ikke ha sagt at det underholdende moment skal bannlyses. Slett ikke. Smilet kan ofte bane veien. Men det må være en samklang og et klart åndelig siktepunkt også ved et møte med film. Riktig anlagt har vi erfaring for at filmen nettopp kan være med å samle tankene om Ordet og det kall evangeliet gir.

Men dette stiller store krav til den som skal vise film. Han skal ikke bare være en dyktig maskinmester. Det også. Men først og fremst må han ha det rette åndelige sikte, og vite å bruke og utnytte filmen riktig. Noe særlig Finn Jor med rette streker under. Når det gjelder den praktiske siden gir begge forfatterne mange gode anvisninger. De stiller med rette kravet om fagkunnskap både når det gjelder manuskript, opptak og fremvisning av film m. v.

De diskuterer også spørsmålet om en *felles sentral* for produksjon og distribusjon av film, hvor Finn Jor går inn for tanken om et filmselskap basert på misjonsorganisasjonene. Bjarne Kvam tror ikke denne veien er så enkel. Han foreslår at hver organisasjon tar opp de filmer som er av interesse for deres arbeid, og så at man i spesielle høve går sammen om større oppgaver av felles interesse. Personlig er vi stemt for det siste alternativ.

Vi skylder en takk til forfatterne Jor og Kvam for deres undersøkelser og verdifulle tanker, og likeså til Egede-Instituttet som ved sin prisoppgave har tatt spørsmålet om misjonsfilm opp til alvorlig granskning.

Misjonsfilmen er ikke lenger bare en hobby eller et leketøy, men *et fullverdig arbeidsmiddel i Guds rike*, når det brukes rett.